

15.12.2003

18/4/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Tuula Aantaa

TOIMEENTULOTUESSA HUOMIOON OTETTAVAT TULOT

1

KANTELU

A arvosteli oikeusasiamiehelle osoittamissaan kirjeissä Rovaniemen kaupungin sosiaaliviranomaisen menettelyä toimeentulotukiasioissaan.

A oli 3.1.2002 päivätyssä kirjeessään tyytymätön sosiaalityöntekijä B:n marraskuussa 2001 tekemään kielteiseen toimeentulotukipäätökseen. Hänen mielestään työkokeilun ajalta maksettua korvausta ei olisi tullut ottaa marraskuun toimeentulotukilaskelmassa tulona huomioon. A arvosteli sosiaaliviranomaisia myös epäasiallisesta käyttäytymisestä jäljempänä tarkemmin ilmenevällä tavalla. Koska A oli yleisesti tyytymätön toimeentulotukihakemustensa käsittelyaikoihin sosiaali- ja terveyskeskuksessa, hän kysyi lisäksi, mikä on toimeentulotukihakemusten kohtuullinen käsittelyaika kunnassa. A:n näkemyksen mukaan käsittelyaikoihin vaikuttaa se, että Rovaniemen kaupunki teettää sosiaali- ja terveystoimen työt liian pienellä ja osittain epäpätevällä henkilöstöllä.

A katsoi vielä 29.1.2002 päivätyssä kirjeessään, että hänen etukäteen maksamaa vuokraa ei saisi ottaa toimeentulotukilaskelmassa varoina huomioon.

3

RATKAISU

Käsitykseni mukaan Rovaniemen kaupungin sosiaaliviranomaiset menettelivät tuolloin voimassa olleen toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 4 a kohdassa sanotun vastaisesti ottaessaan A:n kyseessä olevia työkokeilun ajalta maksettuja kustannusten korvauksia hänen marraskuun 2001 toimeentulotukilaskelmaansa tuloina huomioon.

Perustelen ratkaisuni seuraavasti.

3.1

Viranhaltijan toimeentulotukipäätös 13.11.2001

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997, jäljempänä toimeentulotukilaki) mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Toimeentulotukea määrättäessä huomioon otettavista tuloista on säädetty toimeentulotukilain 11 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan tuloina otetaan huomioon henkilön käytettävissä olevat tulot. Pykälän 2 momentissa on erikseen lueteltu ne tulot, joita ei oteta huomioon.

Toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 4 a kohdan (lisätty mainittuun 11:n 2 momenttiin 1.9.2001 voimaantulleella lailla 2.3.2001/191) mukaan toimeentulotukilaskelmassa ei oteta tuloina huomioon muun ohella työvoimapalvelulaissa (1005/1993) ja sen nojalla ylläpitokorvauksesta annetussa asetuksessa (980/1998) ja työvoimapalveluihin liittyvistä etuuksista annetussa asetuksessa (1253/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja muuta kuin viimeksi mainitun asetuksen 12 §:ssä mainittua etuutta. Kyseistä kohtaa on sittemmin muutettu teknisluonteisesti työttömyysturvalain (1290/2002) ja julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) säätämisen yhteydessä lailla toimeentulotukilain muuttamisesta (1294/2002).

Toimeentulotukilain 18 §:n mukaan toimeentulotuki tarkistetaan, jos henkilön tai perheen olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuu muutoksia.

Asiakirjojen mukaan viranhaltijasiis hylkäsi 13.11.2001 A:n hakemuksen toimeentulotuen saamiseksi marraskuulle 2001 tuloylijäämän perusteella. Marraskuun toimeentulotuen käsittelyn yhteydessä A:n lokakuun toimeentulotukilaskelmaa oli tarkistettu 12.11.2001. Tässä tarkistuslaskelmassa hänen tuloinaan oli otettu huomioon muun ohella työkokeilun ajalta maksettua edellä todetun asetuksen (1253/1993) 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua kustannusten korvausta 990 silloista markkaa. Tämän tarkistuslaskelman osoittama lokakuun ylijäämä otettiin sitten marraskuun 2001 toimeentulotukilaskelmassa tulona huomioon. A haki Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveystalokunnalta muutosta viranhaltijan päätökseen. Lautakunnan sosiaalipalvelujaosto pysytti viranhaltijan päätöksen 18.12.2001.

A valitti tästä sosiaalipalvelujaoston päätöksestä Rovaniemen hallinto-oikeuteen, joka --- antamallaan päätöksellä --- velvoitti sosiaalipalvelujaoston myöntämään A:lle toimeentulotukea marraskuulle 2001 päätöksestä tarkemmin ilmenevällä tavalla. Päätöslauselman mukaan A:n tuloina ei olisi saanut osaksikaan ottaa huomioon työkokeilun ajalta maksettua kustannusten korvausta.

Edellä esitetyn perusteella totean, että A:lle työkokeilun ajalta maksetuissa korvauksissa oli siis kyse toimeentulotukilaisissa nimenomaisesti mainituista toimeentulotukilaskelman ulkopuolelle jätettävistä tuloista. Näin ollen Rovaniemen kaupungin sosiaaliviranomaiset eivät näkemykseni mukaan olisi saaneet osaksikaan ottaa marraskuun 2001 toimeentulotukilaskelmassa A:n tuloina huomioon työkokeilun ajalta maksettua kustannusten korvausta. Kun otetaan kuitenkin huomioon Rovaniemen hallinto-oikeuden asiassa antama päätös, ei asia enää tässä vaiheessa anna minulle aihetta muuhun kuin että saatan tämän käsitykseni lainvastaisesta menettelystä Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tietoon.

3.2

Selvitysten pyytäminen

A:n kertoman mukaan hän oli joutunut aiheettomasti toimittamaan toimeentulotukihakemuksensa käsittelyä varten samoja tulotietoja koskevia liitteitä jopa kolme kertaa saman kuukauden aikana. A ei kantelukirjoituksessaan kuitenkaan yksilöinyt tarkemmin, mitä selvityksiä hän tarkoitti. En voi tämän vuoksi ottaa tarkemmin kantaa tähän asiaan.

Totean kuitenkin yleisesti sen, että toimeentulotuen hakijan on toimeentulotukilain 17 §:n mukaan annettava toimielimelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Esimerkiksi pankin tiliotteet voivat olla toimeentulotuen määräämisen kannalta välttämättömiä tietoja hakijan mahdollisten rahavarojen selvittämiseksi. Harvintavalta siinä, mitä selvityksiä asiassa tarvitaan, on ensisijaisesti asiasta päättävällä viranomaisella. Asianomaiselta ei kuitenkaan saa pyytää tarpeettomia selvityksiä.

A kertoi myös, että sosiaali- ja terveystieteiden osastossa oli kieltäytytty antamasta kuittauksia hänen sinne jättämistään asiakirjoista. Koska A ei ole tarkemmin yksilöinyt tapausta, jossa kuittauksen antamisesta olisi kieltäytytty ja koska Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen selvityksen mukaan asiakkaan pyynnöstä asiakirjat kuitataan saaduiksi, en katso olevan aihetta puuttua asiaan tämän enempää.

3.3

Asiakkaan neuvonta ja tiedusteluihin vastaaminen

A kertoi kääntyneensä asiassaan usean eri viranomaisen puoleen saamatta yhdeltäkään vastauksia esittämiinsä kysymyksiin. A ei myöskään ollut kertomansa mukaan saanut pyytämäänsä tietoa sosiaali- ja terveystieteiden osastossa vireillä olleen oikaisuvaatimuksensa käsittelyvaiheesta.

Koska A ei ole kirjoituksessaan tarkemmin yksilöinyt niitä kukaan tahojakaan, joilta hän ei ollut saanut vastauksia kysymyksiinsä eikä tapausta, jossa tiedon antamisesta olisi kieltäytytty, en ole voinut selvittää näitäkään asioita enempää.

Totean kuitenkin yleisesti, että perustuslain 21 §:n mukaiseen hyvään hallintoon kuuluu kansalaisten oikeuksista ja asianmukaisesta kohtelusta huolehtiminen. Hallintomenettelylain (598/1982) 4 §:n mukaan viranomaisen on tarpeen mukaan annettava asianosaiselle ja muullekin henkilölle neuvoja siitä, miten sen toimialaan kuuluva asia pannaan vireille ja miten asiaa käsiteltäessä on toimittava. Hallintomenettelylaissa säädetty neuvontavelvollisuus koskee viranomaisen toimialaan kuuluvan asian vireillepanoon liittyvää menettelyllistä neuvontaa. Lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 5 §:n mukaan sosiaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus selvittää asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Tämä viranomaiselle säädetty selvitysvelvollisuus on laajempi kuin hallintomenettelylaissa säädetty neuvontavelvollisuus.

Perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon kuuluu, että viranomaisille osoitettuihin tiedusteluihin vastataan asianmukaisesti. Tämä koskee myös puhelimitse esitettyjä tiedusteluja.

3.4

Toimeentulotukihakemusten käsitteleminen

A kysyi, mikä on toimeentulotukihakemusten kohtuullinen käsittelyaika kunnassa.

Huhtikuun alusta 2001 voimaan tulee toimeentulotukilain 14 §:n 4 momentin (923/2000) mukaan toimeentulotukiasiat on käsiteltävä kunnassa viivytyksettä. Tähän velvoittaa myös perustuslain 21 §, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa.

Toimeentulotukilakiin ei ole kirjattu mitään aikarajaa viivytyksettömälle käsittelylle. Sosiaali- ja terveydenhuollon vuosien 2000–2003 tavoite- ja toimintaohjelmassa on asetettu tavoitteeksi varmistaa, että asiakkaan hakiessa toimeentulotukea asia otetaan käsiteltäväksi viimeistään viikon sisällä tuen tarpeen ilmoittamisesta. Tätä voidaan näkemykseni mukaan pitää ohjeellisenä tavoitteena siitä, kuinka nopeasti tuen hakijan tulisi saada asiansa käsiteltäväksi.

Selvityksen mukaan vuonna 2001 toimeentulotukihakemusten käsittelyajat olivat Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveystoimistossa keskimäärin 3 – 6 viikkoa. Alkukesän käsittelyaikojen pituuteen vaikutti opiskelijoiden suuri määrä toimeentulotuen hakijoina. Myös asiakirjojen puutteellisuus vaikutti osaltaan hakemusten käsittelyä ikoihin. Kiireellisten toimeentulotukiasioiden käsittelyssä pyrittiin kuitenkin välittömään asian ratkaisuun.

Sosiaalitoimesta puhelimitse lokakuussa 2003 saadun tiedon mukaan toimeentulotukihakemusten keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2003 on ollut 2-3 viikkoa. Sanotun johdosta asia ei enää tässä vaiheessa anna minulle tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

Mitä sitten tulee A:n näkemykseen Rovaniemen sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöstä, totean, että kunta päättää itse sosiaalihuoltolain ja muiden säännösten nojalla työntekijöistään ja heidän tehtäväjaostaan. Saamani selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä lainvastaista menettelyä tässä tapauksessa.

3.5

Kirje 29.1.2002

A katsoi tässä kirjeessään, että hänen etukäteen maksamaa vuokraa ei saisi ottaa hänen toimeentulotukilaskelmassaan varoina huomioon.

Toimeentulotukilain 15 §:n mukaan toimeentulotuen perusteena olevia menoja, tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään.

Asiakirjojen mukaan A:n vuokra menot on huomioitu eräänä ukauden menoina.

Asia ei tältä osin anna minulle aihetta enempään.

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1. esittämäni käsityksen toimeentulotuessa huomioon otettavista tuloista Rovaniemen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni sosiaali- ja terveystoimelle.

Palautan oheisena kantelun liitteet.